GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Dumineca, Fói'a, candu concedu ajutóriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe $^1/_4$ 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunătória.

Anulu XXXII.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taca'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 63. **Brasiovu 28/16 Augustu** **1869.**

MONARCHI'A AUSTRO-UNGARICA.

Transilvani'a.

Unu 'echo dela adunarea generale din Siomcut'a!

De langa Somesiu.

Candu barbatiloru celoru mai devotati causei nationale li a succesu a infiintiá „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu", nu au cugetatu, ca acést'a institutiune preste optu ani dela infiintiarea ei va fi singurulu midiulocu de a se puté aduná si consultá romanii din Austri'a despre modulu inaintarei literaturei si culturei romane si prin acésta a fericirei natiunei romane, — nu au potutu cugetá ca prin reinviarea constitutionalismului de una parte si prin restituirea autonomiei bisericesci de alta parte ni se deschise atunci prospectulu unei miscari mai libere intru desvoltarea poteriloru nóstre spre ajungerea scopului nostru, care e singuru si singuru numai fericirea patriei si a natiunei!

Si éca in decursu numai de optu ani unde amu ajunsu! Se-mi spuna cineva unde e astadi acelu locu — séu in care altu locu — ne putemu noi romanii — din Transilvani'a — consultá si cointielege despre midiulócele inaintarei fericirei nóstre, decatu Asociatiunea transilvana? spuneti-mi unde se mai potu aduná romanii din tóta Austri'a cá se se védia, se se imbraciosieze, se se animeze si se se indemne a lucrá din tóte poterile pentru inaintarea in cultura? Unde si cum mai potu ei dà semne de viétia, semnu ca mai existe alci una natiune romana numerósa, care vre ca se traiésca cá romanu? Eu unulu, nu sciu altu locu! Cine dara va puté negá séu trage la indoiéla, ca Asociatiunea transilvana este una institutiune sine qua non! una institutiune dela a carei existintia si prosperare depinde existinti'a si prosperarea natiunei insesi!?

De óre ce insé existinti'a si prosperarea ori carei Asociatiuni depinde dela simpathi'a si zelulu cu care se sprijinesce de catra aceia, pentru cari s'a infiintiatu, fia-mi ertatu, spre a aratá cata simpathia si zelu se aréta astadi catra numiti'a Asociatiune din partea romaniloru, a descrie decurgerea adunarei generale din estu anu!

Ne aducemu bine aminte cu catu zelu, — ba chiaru inversiunare — s'au luptatu fratii nostri Chioreni, Maramuresieni, Selageni si Satumareni la adunarea gen. din Gherl'a cá se midiulocésca a se tiené adunarea gen. in 1869 la Siomcut'a. Ar' fi potutu cugetá cineva atunci, ca zelulu acel'a a cuprinsu singuru numai pre acei domni, cari se aflá atunci la adunare si ca toti ceilalti locuitori din partile amintite ar' fi indiferenti si nu li ar' pasá multu ori unde se se tiena adunarea. A crede acést'a eramu cu atat'a mai indreptatiti, cu catu foile romanesci din Pest'a — chiaru acele ai caroru redactori mai bine cunósceau simtiemintele fratiloru nostri din partile numite, n'au incetatu nici odata asi bate jocu de patriotismulu séu sentiulu de nationalitate alu Chioreniloru etc. si ai presentá cá pre unii, cari s'au lapedatu de mum'a loru!

Si ce se vedi! Inca nici intr'unu locu nu s'a primitu adunarea gen. cu atat'a simpathia, cu atat'a dragoste, cu atat'a splendóre, cá in districtulu Cetatei-de-Pétra! La marginea districtului de catra Desiu, intre hotarele Ilandei si alu Mestecanului presiedintele Asociatiunei — presiedintele de senatu alu curiei r. din Pest'a L. B. Popp — care calatória in societatea mai multoru inteligenti romani din partile Ardélului si anume a dd. Baritiu, Bologa, Dr. Ratiu, locot. Sandor, capit. Stejariu, Rusu etc., insociti de dn'a Ratiu si dsiór'a de Dunc'a — fù primitu de catra una deputatiune din districtu sub conducerea dlui Dragosiu, care salutá pre presiedinte in numele locuitoriloru districtului, -si exprima bucuri'a, ca suntu fericiti a primi adunarea gen. in midiuloculu loru, roganduse totudeodata a erta, déca cumva dupa primele loru puteri nu voru fi in stare a multiumi asteptarile membriloru adunarei etc.

La care presiedintele in vorbe alese multiamindu oratorelui si deputatiunei pentru primirea atatu de onorifica adause, ca se simte fericitu candu calca pre pamentulu acelui districtu, ai carui locuitori in secului trecuti atatea dovedi au datu de virtute romana, cari cu atat'a bravura s'au scutu luptá pentru apararea patriei, de si durere mai multu in folosulu altora! se tiene fericitu candu se vede primitu, cu atat'a amóre si onóre sciendu, ca acést'a onóre nu i se face cá unui demnitariu de statu, ci cá unui alesu alu natiunei; se tiene fericitu vediendu atat'a simpathia catra Asociatiunea, a carui presiedinte are onóre a fi, -si exprime dorirea, ca procum stramosii loru s'au luptatu pentru patria: asia ii se se lupte pentru inaintarea scopului Asociatiunei. In urma reflecta, ca pretensiunile membriloru Asociatiunei suntu fórte modeste, ca vinu cá frati la frati, vinu cá se se consulte si conlucre pentru inaintarea fericirei natiunei romane, éra nu pentru a se ospetá etc. — Dupa aceste se desfiră unu banderiumu numerosu cu flamur'a nationale, (pre care erá tiparitu numele presiedintelui) si porni catra Mestecanu, celu d'antaiu satu in Chioaru, dupa acest'a numai decatu caret'a presiedintelui, in care se aflá si G. Baritiu si cons. aul. Iacobu Bologa, éra dupa caret'a presiedintelui ceea a dlui Dr. Ratiu, in care afara de dn'a Ratiu se aflá si dsiór'a Dunc'a, si dupa acést'a mai multe alte carete plecara catra Siomcut'a. In satulu Mestecanu se oprira banderiulu, statura in locu tóte caretele, presiedintele se dede diosu din carete si de nou fù bineventatu de catra preotulu localu in frunt'ea aloru mai multi locuitori din satu. De nou se pornira totu cortegiulu mai incolo, una pulbere mare se redicá de multimea calaretiloru si a caretelóru si departe anunciau venirea presiedintelui si a fratiloru ardeleni! In capulu orasiului Siomcut'a de nou statura in locu banderiulu si tóte caretele, presiedintele se dete de nou diosu din careta si fù salutatu si bineventatu prin comitetulu arangiatoriu in numele locuitoriloru din Siomcut'a, — presiedintele multiami pentru primirea cea onorifica ce se face atatu lui catu si fratiloru veniti cu densulu din partile Ardélului, — si -si exprima totudeodata bucuri'a cea mare ce o simte, ca a ajunsu diu'a, in care póte inbraciusiá pre fratii chioreni! De aici pana la cas'a pretoriale (unde se facuse cortelu in locuinti'a capitanului supremu pentru presiedinte, catu si pentru socii lui de calatoria), spatiu scurtu, trecú totu cortegiulu printr'o multime de poporu, care asteptá cu doru venirea óspetiloru ardeleni. Din strata puna la pórt'a casei pretoriale erá facutu unu aleiu de frundiariu verde, sub pórta si treptele tóte erá infrumsetiate cu ramuri verdi. —

Presiedintele se retrage in odaile sale si indata se si insinua una deputatiune numerósa de maghiari cá se-si faca cortenirea. Presiedintele inse ei invitá a fi cu rabdare pana ce se va scutură pravulu, de care toti ospetii erau plini, de nu se vedea de ce colóre le suntu vestimentele. La 6 óre fù primita deputatiunea maghiara sub conducerea preotului reformatu, care in numele maghiariloru locuitori in districtulu Chioarului salutá pe presiedinte si pe intrég'a adunare, desfasiură in vorbire lunga ce salutariu e scopulu Asociatiunei si ce norocu ca conducerea acestei Asociatiuni e concredinta unui barbatu moderatu, intieleptu etc. Presiedintele le multiumi in vorbe frumóse pentru atentiunea, cu care se aréta fratii maghiari catra densulu si catra adunare, le observa cá de presenti nu e nici moderatu nici exageratu din causa, cá nu se mai cuprinde cu politica, ca nici scopulu Asociatiunei nu e politicu, si ca de si e déstulu de cuprinsu cu chiamarea sa cá judecatoriu, totusi a primitu si conducerea Asociatiunei dorindu a ajutá dupa poteri la fericirea natiunei sale, care numai prin inaintarea in cultura o póte ajunge.

Dupa ce s'ar fi presentatu presiedintelui mai multi inteligenti atatu de statulu preotiescu catu si civilu, atatu in semnu de reverintia catu si de amicitia — cei presiedintele concomitatu de mai multi óspeti alesi si lua in vedere orasiulu — pre totu loculu salutari fratiesci, salutari de reverintia si amicitia! candu s'a reintorsu la cortelu seu cas'a pretoriale, erá iluminata. — Mai multe transparente vesteau simpathi'a si bucuri'a fratiloru chioreni pentru presenti'a membriloru Asociatiunei *). —

Cartelu austro-ungaro-romanescu.

(Urmare.)

Noi scimu, ca senatulu Romaniei are de antai'a misiune de a fi pastratoriulu si aparatoriulu legiloru si institutiuniloru Romaniei si prin urmare si a celei mai sante din tóte: legea de a nu se vinde, de a nu ne tradá strainului, ce a nasuitu la usi'a natiunei romane. . . . Acésta lege s'a pastratu nestramutata in timpurile de restriste cele mai negre ale istoriei nóstre. . . . De astadi inainte numele dlui C. Bosianu va remané nedeslipitu de conventiunea austro-romana din 1865; si de cate ori pe calile si pe stratele nóstre vomu vedé unu nenorocitu refugiatu, cadiendu sub greutatea féreloru si teritu de gendarmi spre frontier'a austriaca, nici noi, nici urmasii nostri nu voru uitá in binecuventarile loru pe ministrulu, care a lasatu Romaniei unu asemene frumosu odoru.

La 1865, d. Cogalnicénu, sub regimulu unui escesivu guvernu personalu, sub dictatur'a asia dicundu perpetua a lui Alexandru Ioane I., candu Domnulu erá totulu si ministrulu nimicu, aruncá viu'a pe d. Costache Bosianu, carui trebuiea si atunci si acum se i cedeze in fórte multe. Pe cine isi va descarcá mani'a, pe cine va mai acusá óre d. Cogalniceanu astadi, candu domnealui nu mai este simplu particulariu amblandu cu ipocrisia dupa reabilitare, ci ministru atotputinte, ministru, carele singuru face si desface tóte? Dictatur'a din 1865 va reveni, póte, dara inca nu este. Pe cine va blastemá d. Cogalniceanu, candu in urmarea unei nóue conventiuni, ce se dice, ca e in ajunu de a se inchiiá chiaru de domnealui cu Austri'a, „vomu intelni pe tóte stratele si calile nóstre pe nenorocitii romani ardeleni si banatieni cadiendu sub greutatea

*) Pre unulu erá de vediutu cu litere in colori nationali: „Virtutea romana reinvia". Pre altulu: „Bine ati venitu fii romani!"

féreloru si tariti de gendarmi spre frontier'a austriaca?"

Dice-si-va sie insusi atunci vorb'a scripturei: ale tale dintru ale tale? Blastema-se-va? Bate-se-va cu pumnii in peptu? Pune-si-va traist'a cu cenusia pe capu in semnu de jale? Nu credemu. Nu scimu. Si apoi ar' fi si prea tardiu! Fragedime pana a nu ucide!

Totu ce credemu e, ca conventiunea din 1865 este fatala. E „actulu celu mai antinationalu, pre care vreodata mana de ministru l'a subscrisu; este actulu, care calca cea mai frumósa virtute titulu celu mai gloriosu alu stramosiloru nostri: vechi'a ospitalitate romana".

Aceste suntu propriele cuvinte ale dlui Cogalniceanu.

Din momentulu ce acésta conventiune s'a subscrisu, a fostu vai numai pentru romanii de preste Carpati, pe cari impregiurari politice séu particulare i a silitu a cată scapare in pamentulu liberu alu Romaniei. Pre ungurii vagabundi, refractori si desertori, pe nemti, pre evrei, supusi austriaci, nu i a durutu capulu.

Dupa d. Cogalniceanu, déca acésta conventiune ar' fi existatu in 1821, parintii nostri, refugiati in Brasiovu si Cernauti, ar' fi fostu fara mila smulsi din locasiurile loru ospitaliere si cá vagabundi ar' fi fostu dati pe man'a janiceriloru si spahiiloru lui Sultanu Mahmud. In 1848 omenii revolutiunei din Bucuresci si din Iasi, refugiati in Transilvani'a si Bucovin'a, ar' fi fostu fara crutiare inapoiati in primirea sbirilorn lui Duhamel, Lüders si Mih. Sturza. In 1860, ungurii ce treceau prin Romani'a, spre a merge in Itali'a, pentru a spori sirurile armatei lui Victoru Emanuelu, ar' fi fostu arestati pe drumurile nóstre si dati pe manile Austriei, cá vagabundi ai sei. In fine, la 1863 si 64, polonii, ungurii si italianii, refugiati in Romani'a in urm'a caderei revolutiunei polone, ar' fi fostu respinsi la frontiera si cei prinsi tramisi, parte in inchisórele Austriei, parte in inchisórele Rusiei, de nu póte si la mórte.

Acest'a este caracterulu conventiunei din 1865. Si acum ca lu facuramu cunoscutu, credemu, ca opiniunea publica va fortiá pe guvernulu actualu nu numai de a nu o mai agravá cu nóue clase desastróse si umilitórie, dar' chiaru de a o resilliá dupa acum. — Cei ce voru fi vediendu pe d. Cogalniceanu ministru, aduca i aminte cuvintele dlui Cogalniceanu oposantulu din 1865, si precum dsa dicea dlui C. Bosianu, dicemu si noi dsale. S'a disu cu dreptu cuventu, ca la noi cá la nimene; ca la noi tóte se vedu, tóte se facu, tóte suntu cu putintia; inse totusi imaginatiunea nóstra nu ne conduce pana a crede, ca ar' fi cu putintia cá in an. 1869 alu libertatii lumei si in alu X-lea alu libertatii Romaniei, se se gasésca unu ministru romanu, unu ministru macaru quasi-constitutionalu, care se incheia unu actu internationalu si antinationalu, ce nici chiaru ministrii fanarioti, boieri séu regulamentari n'au cutezatu vreodata a'lu face si subscrie!

Cestiunea este pré mare, pré nationala, pentru cá se ne poprimu aici. Conventiunea din 1865, vitiósa in din temeli'a ei, in principiulu ei, a fostu vitiósa si in aplicatiune. N'a produsu decatu spini si polamida pentru Romani'a, trandafiri pentru Austri'a.

In numerulu viitoriu vomu reproduce partea analitica a conventiunei din 1865, din articlulu „Epocei", ce tóta lumea de pe locu l'a insusitu d. Cogalniceanu. D. Cogalniceanu erá in Bucuresci si n'a protestatu. Din acésta analisa, fórte exacta si nici decum exagerata, se va vedé, ca d. Cogalniceanu, candu vrea, nu se insiéla. Nu s'a insielatu. Apoi vomu publicá unu memoriu, ce lu supusese guvernului trecutu directorulu unui ministeriu. De acolo se va vedé, ca acestu pactu . . ., dupa o aplicatiune de cativa ani, a realisatu tóte sperantiele ce pune Austri'a in elu, spre deserversit'a, dauna si desonórea a romaniloru, prefacuti in gendarmii ei fara nici unu scrupulu, si in ghidi infami ai fratiloru loru! . . .

Crima ne mai audita!

Se va mai vedé, ca conventiuni de aceste, in starea politica unde ne aflamu noi, vis-á-vis de nisce puteri mari, pucinu amice nóue si dibace, nu suntu pentru noi. Pe acestu terenu totudéun'a vomu fi batuti.

Mai la urm'a urmeloru, acestu-feliu de conventiuni nu suntu pentru noi, chiaru si candu amu fi tari si egali in puteri, din dóue puncte de vedere juridice.

1. Pentru ratio personae; ca-ci nu putemu noi se tramitemu la o sigura pierdiare pe fratii nostri romani, fia ei ori de unde; acést'a este unu ce monstruosu; este unu ce in contra naturei, si are aerulu fratelui ce -si mananca fratele. Este adeverat'a crima de des-nationalitate.

2. Pentru ratio materiae; ca-ci de si in conventiune nu s'a disu, inse aplicatiunea s'a facutu si la crime si la delictele politice, deguisate sub si la crime si la delictele politice, deguisate sub si la crime si la delictele politice, deguisate sub

de sene-si suntu resolviti a stá pana la ultim'a resultate. Respunda inaintea lui Ddieu, inaintea ómeniloru, inaintea conscientiei proprie aceia, cari s'au dimisu pana la atat'a de semenara sementi'a desbinarei intre fratii de unu sange, ce au acelesi aspiratiuni si acelesi interese. Dè densii séma despre urmarile actului, ce e fruptulu ustenelelor sale; eu din parte-mi me voiu margini a'lu descrie asia, dupa cum s'a intemplatu, lasandu, cá so-si faca fiacare judecat'a despre elu cum va voi.

In 24 Martiu a. c. inca se facù alegere, din care esira cá deputati Sigismundu Popu si Alexiu Hoszu. Celu d'antaiu capetà dóue voturi si fù si verificatu si cu atatea, si-si ocupà loculu in dieta. Alu doile capetà cu unulù mai pucinu si nu primi onórea a siedé alaturea cu colegulu seu. Din asta causa se ordonà a dóu'a alegere pre 9 Augustu a. c. Fiindu timpulu acel'a timpulu, in care numai aceia nu au de lucru, cari nu dispunu nici de unu petecu de pamentu, se presentara pucini alegatori. Dupa ce se deschise sal'a gimnasiale si se asiedià acolo comisiunea culegatória de voturi, intrara alegatorii in laintru si voira se se dechiare o parte, ca remanu prelanga dechiaratiunea din 24 Martiu, alt'a, ca voru se aléga. Presiedintele i indrumà se ésa afara si acolo se se intieléga, déca au de intielesu, inainte se intre numai, care voiesce a votá. Alegatorii esira afara, se consultara si apoi intrara pre rondu dupa cercuri. Dintre cati s'au presentatu pana la amédia 37 si anume alegatorii din cerculu Borgo-ului, Rocnei si din comunele St. Ioan'a si Nusifalau fiacare pre rondu a dechiaratu, ca nu voiesce se aléga, ci remane prelanga dechiarerea data in 24 Marte, doi insi si anume Bethlen Sándor si Szécs Farkas votara pentru d. Ioachimu Muresianu. Ce intentiune avura acestia de dedera ambii voturile numitului domnu, eu pana astadi nu mi-o potu cugetá. Opiniunea celoru mai multi e, ca acest'a se facù la indemnulu unui domnu de ai nostri, care amblà in demanéti'a de 9 Augustu cu contele Bethlen in preamblare, cu scopu, cà in casu, candu nu ar' votá altii se lu aduca in pusetiunea de a se strica séu in o parte séu in alta. Ascunsu'au cursa mio! . . . Diece insi se despartira de maioritate si votara pentru d. Samuile Porutiu. Multu timpu nu se potura decide, ce se faca. Mai bine de dóue óre se consultara si inca nu potura veni la unu pasiu decisivu. Pre feciele loru se potea cetí mustrarea conscientiei, ca se despartu de fratii sei. Presiedintele comisiunei ii provocà se vina se voteze, ei inse nu potura veni, ca inca nu erau decisi, ci disera, ca se voru duce la domnii loru, adica la d. notariu districtuale Nicolau Besianu si la d. Ioane Florianu. Cu ambii se intalnira si reintorcunduse venira cu propusulu se aléga. Si ce le fura motivele? Au dóra, ca cugeta, ca acestu pasiu e salutariu pentru natiune! — Nu. Motivele loru fura, ca ei nu voru se supere pre imperatulu [1]), ca ei au procesu pentru nesce proprietati si déca voru perde, nu le voru dá Somesienii [2]), ca Somesienii i au insielatu, ca in 24, dupace s'au dusu ei Somesienii s'au reintorsu si au alesu [3]) si pentru aceea au castigatu procesulu cu sasii [4]).

Sasii. Ciné bagà acestea in urechile alegatoriloru cu certitudine nu scimu, atat'a se vede, ca suntu nesce apucaturi simple, inse totusi bune de a prinde in cursa pre nesce ómeni nevinovati si nestricati, si ai face se lucre in contra conscientiei proprie. Cumca acestea nu fura dela sene, e lucru afara de tóta indoiél'a, ca-ci in casulu contrariu nu alegeau ei pre d. Porutiu, care nu lu sciu nici de nume, ci alegean chiaru pre d. Florianu, pre care lu sciu, in care au incredere si pre care l'au alesu la tóte ocasiunile.

Toti presupunu si póte nu se insiéla, ca auctorulu desbinarei se fia notariulu Besianu, a carui afinu stete in fruntea celoru, ce alese, ér' dupa ce votà densulu stete la usi'a salei si instruà pre fiacare cum se voteze. Unii voru a scí, ca si dlu Florianu -si are partea sa la acestu actu. Din parte-mi nu potu cugetá, cum se póta face densulu asia ceva, candu densulu fù acel'a, care publice spuse, ca nu subscrie dechiaratiunea din 24 Martie din causa, ca nu suntu esprese categorice si directe fara nici o crutiare tóte dorerile nóstre, candu densulu e de parere, ca se se aduca inainte insusi cuventele din rescriptele prea inalte.

Credemu acest'a despre d. Besianu, care insusi marturisi, ca la densulu au fostu alegatorii si l'au intrebatu si densulu le-a respunsu, ca „de nu voru alege potu perde totu, ér' de voru alege, potu castigá totu [5]). Votarea fù curiósa, unii spusera exprese, ca nu sciu numele candidatului, altii disera, ca cum a votatu dlu Besianu, altii i schimosira numele etc. Dóue voturi numai cadiura dupa scrutiniu. Dupa amédia mai votara cinci cu **nu** si asia d. Porutiu capetà 8 voturi din 54.

Éca cum stamu noi, cari suntemu celu pucinu dupa nume si dupa origine, déca nu dupa simtiemente, romani curati. De altmintrelea speramu, ca vomu mai revení asupra acestei cestiuni. — x.

Damu ospitalitatea datorita celoru urmatori'a:

„Dlui Redactoru alu „Gazetei Trans.“

Brasiovu 8/20 Aug. 1869.

Dle Redactoru!

Printr'unu respunsu provisoriu, ce, in trecatu amu fostu facutu diuru. „Traianu“, candu me aflamu in Fagarasiu, promiteamu a mai reveni asupra criticei sale indata ce voiu da preste Nr. diuarului cu artic. criticu relativu la discursulu meu titulatu: „Principiulu unitatiei in istoria.“

Astadi avendu sub ochi acelu numeru si voindu a remané fidelu promisiunei mele, ei mai tramitu si alaturat'a epist., pe care, binevoiti, ve rogu, a o publica in pretiosulu dv. diurnalu dimpreuna cu cea din Fagarasiu, pentru care ve va remané pré indatoratu celu ce cu onóre este alu dvóstre devotatu servu si sinceru amicu.

A. Vizanti.

Dlui Redactoru alu diurn. „Traianu“.

Fagarasiu 5/17 Aug. 1869.

Domnulu meu!

Abia sositu in acestu orasiu, aflu dela unu amicu cumca dv. ati fi publicatu unu articulu; asia dicundu criticu; asupra discursului meu publicatu sub tit.: Principiulu unitatiei in istoria, in care ati fi gasitu mai multe erori atatu in privirea fondului catu si a formei, mai cu séma in cea ce se tiene de limba.

Cum vedeti, impregiurarea de a fi asia dicundu, cu unu pitioru in trasur'a si alt'ulu pe pragulu biroului postalu, de unde scriu acum numai pucinu si acea de a nu avé sub ochi nriu diurnalului dv. cu articolulu in cestiune, me punu in imposibilitate a ve face unu respunsu in forma, marginindu-me pentru astadi numai la cea ce concerne limb'a.

Diceti, ca eu asi fi scrisu studium in locu de studiosorum. Ve insielati; n'amu scrisu eu a-cést'a, ci dupa cum veti fi vediutu din corectiunile ce au unele exemplare, erórea provine dela tiparitu. Me miru inca, cum dv., care pretindeti a fi asia de bunu latinistu, n'ati datu si preste cealalta eróre tipogr. si anume hunc in locu de hoc.

Mai departe dv., dupa cum mi se spune, ati fi mai aflatu nesce frase, in care acelasiu cuventu s'ar repeta de mai multe ori. Eu nu credu un'a cá acést'a; dara déca in adeveru va fi asia: atunci cata se rogu pe colegulu dv. D. B. Petriceicu Hajdeu se fia bunu a imparti cu mine responsabilitatea unei asemenea cacofonii cá un'a ce, de sicuru, trebuie se fia v'o reminiscentia, séu mai bine disu, v'una restantia palida a binefacatórei influintie, ce au avutu asupra-mi corect'a vorbire si excelentele lectiuni, ce -mi dadea dlui, candu mi-a fostu profesoru si invetiá pe studenti, cá nesmintitu se -si caute originea nationalitatiei la daci, ér' nu la colonistii romani adusi de Traianu (imp.) in Daci'a cucerita si exhausta viris.

Atat'a pentru astadi, cu alta ocasiune mai multisióre. Primiti, dle Red. etc. etc.

A. Vizanti.

Alta epistola catra „Traianu“.

Brasiovu 8 Aug. 1869.

Dle Redactoru!

Amu de principiu a nu discuta nici odata cu diuaristii, cari -si ascundu numele dupa perdea. Cu tóte acestea fiinduca din Fagarasiu, — unde inca nu scieamu totu ce contiene articolulu criticu (!!..) din Nr. 40 alu diurnalului dv., nici déca elu e anonimu séu ba — v'amu tramisu unu micu respunsu cu promisiune de a ve face unu altulu in forma, de acea, impulsatu mai multu de sentim. oblig. ce -mi amu impusu singuru, de catu de acela de a perde timpulu cu refutarea unui articolu ce sémana mai bine unui pamfletu calumniatoriu de catu unui studiu criticu si inca filosoficu (!), vinu so-mi plinescu promisiunea de si astadi in contra vointiei mele. Dicu in contra vointiei, pentruca — v'o spunu verde — de scieamu dela inceputu contienutulu mentionatului articolu nici mai respundeamu. Si in adeveru, ce voiti se respundu eu unui criticu, fia si anonimu, care fara se combata intru nimicu basea si fundamentulu sistemului meu, fara cá macaru se dè probe, ca lu a intielesu, se pune si indruga la sire si frase presarate cu termini de locu urbani si cu citatiuni si invocari ale autoritatiloru filosofice cá alu de Shakespeare si Confuciu, cu tótele si cu totii potriviti, in casulu de facia, cá nuc'a 'n parete si acést'a, se intielege, numai si numai pentru a-si da. Dlui aern de eruditu si a face pe lectoriu, ostenitu si confundatu cu atatea citatiuni, se dica: „éta criticu“, „éta unu filosofu!“ — cea ce in limb'a poporului insémna, ca nóptea tóte pisicele suntu sure.

Pe asemenea terenu, dlu meu, orice discutiune ar' fi inutile. Opuscululu meu are proprietatea de a nu fi icón'a cutarui séu cutarui filosofu; sistemulu espusu in elu nu e calcatu pe principiulu filosoficu alu vreunui individu determinatu si nici ca admite paternitatea cuiva. Ci elu e productulu unei meditatiuni proprie si libere de orice relatiuni mundane; cu alte cuvinte: „Principiulu unitatiei in istoria“ este indagatu de mine, nu cautandu'lu in carti séu la vreunu filosofu órecare, ci pe cale rationala, pe calea cugetarei proprie si a reflexiunei in consciintia, cu plin'a libertate si cu cea mai pura desinteresare. Éca pentru ce in dedicatiunea mea amu disu, ca elu e productu alu propriei mele cugetari, cá o mu sub care se da relatiunea de spiritu si corpu = ex caoco ingenio —; ér' nu alu maiestriei nici alu sciintiei capatate in modu dogmaticu = non arte. — Pentruca, dlu meu, trebuie se sciti, ca cunóscerea sistemeloru filosofice ale celoralalti nu e sciintia propria, care se obtiene numai prin cugetare in consciintia si unitate, ci o sciintia impramutata dela altii, adica copiata, care cum vedeti, nu póte avé meritulu, nici valórea celei de antaiu. Lucrulu la prim'a vedere nu i pré inteligibilu; dar' ce o se facu? . . Presupunu, ca amu de a face cu unu filosofu si inca criticu, — prin urmare, qui vult capere capiat. —

Déca dara, d. art. anonimu s'ar fi pusu pe terenulu acest'a, atunci de siguru nu mi-ar' fi atribuitu lucruri ce nu-mi apartienu si nu-mi au trecutu macaru prin cugetu, nici ca -mi mai dicea, ca copiezu pe Vico séu pe cutare, dupa cum au obiceiu altii, cari, pentru a-si lungi articulii loru n'au lasatu in pace nici macaru acestu discursu alu meu [*]), pe care astadi la critica cu — atat'a inversinnare si nedreptate. Se vede, ca d. auctoru alu precitatei critice o asia de bine versatu, — nu voi dice in sciinti'a filosofiei, cá se nu lu nedreptatiescu, ci in istori'a filosofiei, in catu vede negru acolo unde e albu si viceversa, si se léga de Vico, candu eu nici m'amu ganditu la densulu. Éca in adeveru ce va se dica a se amestecá cineva acolo, unde nu i ferbe ól'a, chiaru si dupa siese luni de studiu alu unei mici brosiure de 30 de pagine. — Catu n'ar fi fostu mai bine se taca! . . . Celu pucinu, atunci, avea avantagiulu prov. lat. si tacuisses philos. mansisses. —

Dara, pe langa tóte acestea, d. articulistu anonimu nici macaru ca are respectu de opiniunea publica. Asia dsa, cu unu accentu mai multu decatu arogantu, ei spune, ca eu asiu fi disu; ca „spatiulu este spatiu, si timpulu e timpu“. Pentrucá ón. lectoriu se védia pana unde merge bun'a credintia a acestei d., reproducu aici urm. pas. de pe pag. 14 a discursului meu, pentrucá asia se póta judecá in cunoscinti'a de causa:

„Timpulu si spatiulu suntu dóue conditiuni absolute si indispensabile, fara de care faptele nu potu existe de locu. Timpulu e acea sfera cu rotatiune continua, care se misca neincetatu si remane aceasiu, cu tóte ca dilele cá si noptile si anotimpurile trecu si se duca pentru a reveni din nou; e acelu punctu care misca nduse neincetatu in

---

[1]) Ergo cei ce au alesu au superatu pre imperatulu?

[2]) Prin urmare déca voru alege de locu, voru castigá?

[3]) Ergo nu i dreptu, ca Zsiga s'a verificatu cu dóue voturi?

[4]) Asiadara d. Porutiu trebuie se le castige loru procesulu despre proprietati.

[5]) Nu scimu, cum convine acest'a cu profeti'a dsale despre timpulu existentiei regimului actuale.

[*]) Intr'unu artic. alu diurn. „Traianu“ amu vediutu reproduse pasage intregi din brosiur'a mea fara a li se arată originea. Lasu pe publicu a ghici numele celoru ce -si apropiezu lucrulu altuia. —

N. aut.

spatiu formèza o linia indefinita, fara cá se se mai schimbe vreodata; éta cum s'ar puté dá o idea aproximativa despre timpu. Cea ce face si formèza timpulu e viéti'a, care trece necontenitu, suntu intemplarile, care vinu, trecu si se ducu, pentru a se reintórce érasi fara se se oprésca in cale, intogmai cá si sfer'a mentionata, care, miscanduse neincetatu, aduce dile, nopti, anotimpuri si apoi alte dile, alte anotimpuri si asia mai departe pana la infinitu. Tóte aceste se resumu intr'unu singuru cuventu: succesivitate séu succesiune. Acésta este form'a timpului, care in durat'a sa e insasi form'a faptului, insasi form'a vietiei, care si ea nu e decatu o seria de fapte. Timpulu, cum vedeti, nu e o proprietate esentiala, care se ne spuna cea ce suntu lucrurile, ci numai o proprietate formala, care nu ne spune decatu cum suntu ele si ce feliu traiescu; ér' noi scimu, ca ele suntu si traiescu numai schimbanduse, mutanduse, venindu, trecundu, intr'unu cuventu succedenduse."

„Venindu acum la spatiu putemu dice, ca asia dupa cum faptele dau nascere timpului, totu asia si corpurile creaza spatiulu, ca-ci asia dupa cum concepemu timpulu dupa faptele ce se succedu, asia concepemu si spatiulu dupa corpurile ce existu impreuna. Spatiulu e loculu, unde se realisaza faptulu, e planet'a, pe care o locuimu noi. Intr'unu momentu alu timpului si in fiacare punctu alu spatiului nu se póte efectuá decatu unu singuru fapta; pe candu in unulu si acelasiu punctu alu spatiului se potu efectuá mii de intemplari si evenimente. Asia vedemu din istoria, ca mai totu in locurile, unde s'au facutu bataliele resb. II punicu (langa Padu) s'au facutu si acele ale prim. imperiu si chiaru si acele din resb. Italiei, de mai dannadi. Acésta vine de acolo, ca caracterulu timpului e succesivitatea, ér' celu alu spatiului simultaneitatea."

Judece acum ori cine intre asertiunea dlui anonimu si intre cele dise de mine relativu la timpu si spatiu. Nu i asia, ca Mendacium non argumentum? . . .

Nu mai atingu acum si celelalte asersiuni si obiectiuni inventate de fecund'a imaginatiune a autorului de dupa perdea, fiinduca si acelea suntu totu de materialulu cestei de susu.

Catu pentru expresiunile: „natura bruta", „fara stofa din natur'a si sciinti'a din studiu, „catedre care se aruncu in ventu" si „se incredintiéza copiiloru" etc. etc. Tóte aceste le lasu pe sém'a autorului, fiinduca ele probéza a fi icón'a unei nature intr'adevera brute, ér' nu a unui omu delicatu si dotatu cu vr'o dosa de educatiune si delicatetia; cu alte cuvente: qualis homo, talis oratio, si e sciutu ca unoru asemenea individi li se respunde cu despretiu.

In fine si pentru a terminá, déca sum séu nu aptu a ocupá catedr'a ce amu ocupatu in an. scol. espiratu, acést'a o va dovedi concursulu ce se va efectuá in Septembre. Si in privirea acésta potu asecurá pe d. articulistu anonimu, ca din momentulu ce se va presentá unu altulu mai bunu si-mi va probá superioritate, me voi intórce a casa linistitu si fara cea mai mica turburare, fiinduca de si sum orfanu si seracu, totusi nu voi fi eu acela, care se punu interesulu meu mai pre susu de interesele tierei mele, insistandu a trai pe spinarea natiunei fara a i face nici unu servitiu.

Primiti, die Redactoru, etc. etc.

A. Vizanti*).

*) Spre informare d. A. Vizanti fù tramisu de statulu Romaniei in urm'a concursului din 1864, a studiá literele la Madrida. Acolo pe langa studiala ce -si facù cu succesu (de dóue ori premiatu de univ. din Madridu) nu perdù ocasiunea nici timpulu pentru a ne face spanioliloru cunoscuti pe noi fratii loru dela Dunarea si Tis'a. „Reforma", „Ensenansa", „Iberi'a" etc. din an. 1865, 66, 67 si 68 suntu pline cu corespondintie si articuli de fondu relativu la romani. — In urm'a staruintieloru sale, academi'a de Madridu facù unu studiu asupra limbei romane cu ocasiunea tramiterei mai multoru carti din partea dlui V. A. Urechia si a d. Codru Dragosianu. In timpulu siederei sale d. Vizanti a compusu unu opu pentru spanioli: „Studii asupra originei Romaniloru"; — unu „Compendiu alu istoriei Romaniloru", laudatu de tóta pres'a spaniola, portugeza si romana. — Dupa acést'a, d. Vizanti a fostu numitu membru alu academiei Madridene, despre care s'a vorbitu érasi prin diurnale. Intorsu in anulu trecutu in tiéra, fù numitu provisoriu la liceulu din Iasi si profesoru suplinitoriu de istori'a si literatur'a romana. — Cá ataro publicá „Discursulu de inaugurati'une, care se ocupa cu cestiuni estetice" si unu altu discursu, „Principiulu unitatiei in istoria. — Unu june literatu, plinu de tóte calitatile recerute, care merita a fi incuragiatu si ajutatu in folosulu natiunei, pe care o iubesce mai multu decatu viéti'a. — R.

Cronica esterna.

ROMANI'A. Bucuresci. „Romanulu" scrie, ca Inaltimea Sa Domnulu, dupace in Dumineca in 10 Augustu a ascultatu servitiulu divinu, -si a luatu diu'a buna dela famili'a imperiala. In aceasi di, la 1 óra dupa amédia, a placutu din Livadi'a, spre a se reintórce in Romani'a. Eri, Luni, la 5 óre si diumetate, dupa amédia, Inaltimea Sa a sositu la Sulin'a, unde s'a imbarcatu pe vaporulu romanu „Stefanu celu mare". Mercuri va fi reintorsu in Bucuresci, dupa o absentia de 11 dile. —

— Despre scopulu calatoriei domnitoriului Carolu, cercula prin diurnale mai multe versiuni: Unu telegramu din Constantinopole 20 Aug. descópere, ca intre diplomati'a de acolo s'ar vorbi, ca domnulu Romanilloru s'a dusa la Livadi'a, cá petitorin alu fiicei cearului Alexandru Mari'a Alexandrovn'a. —

„Osten" inse scrie, ca visit'a acést'a ar' avé scopulu din partea Rusiei de a trage Romani'a in alianti'a ruso-prusiana, fiinduca sta nedecisa intre poterile occidentale si cele orientale. Si ar' fi unu midiulocu, care ar' inlesni alaturarea Romaniei, candu Rusi'a s'ar dechiara, ca e gata a i dá Besarabi'a indereptu, si acestu punctu este de a se descurcá in Livadi'a, adaugundu, ca agentulu romanu Steege in Petersburg a pipaitu pulsulu prine. Gortschakoff in cans'a acést'a si a primitu ordienulu respunsu, ca acést'a é causa de una natura, care numai deadreptulu intre cearulu Alexandru si principele Carolu se póte lamuri si ordiná. —

Madridu 17 Augustu. Diuariulu „Imparciale" dice, ca o banda carlista, compusa de 500 fantasini si 50 cavaleri, a fostu atacata de trupe la Andilli'a, provinci'a Valenti'a, luandu-i tóte bagagele. —

Carlistii inca totu nu se retrasera, ci se incórda in mai multe locuri a-si lua positiuni tari, ér' Franci'a veghiaza la margini. —

— Imperatés'a Franciei dimpreuna cu fiiulu seu se voru duce la serbatórea lui Napoleonu la Corsic'a pe 24 Augustu. —

Varietati.

— (Impartirea fundationala.) In 10 Aug. se impartira interesele din capitalulu fundationalu lasatu de maiorulu Eperjessi in Sobesiu, loculu fundatiunei, la patru veduve de patru confesiuni, in mesura egala; asia primi: Rebec'a Lange de conf. luterana, Elisabet'a Frank rom. cat., Mari'a Dregici gr. or. si Mari'a Aronu Ienciu rom. gr. cat. Asta se face cunoscutu in sensulu actului fundationale. —

— In Bucuresci o céta de lautari venita din muntii apuseni ai Transilvaniei cantá in gradin'a lui Hrasca. „Traianu" scrie, ca dlu Hrasca ii adusese, parca intradinsu, pentru ai compromite, fiinduca de alta latura erá invitata si orchestra nemtiésca, care in frunte cu renumitulu d. Wiest de siliea ai umbri inseminatatea. Cu tóte acestea lautarii transilvani mai cu séma la „Doin'a pecurariului" au atrasu aplaudele cele mai calduróse dela adeveratii romani. — „Adunarea Nationala" relatéza, ca in gradin'a birtului Stavri se aduse la serata misica numita ungurésca. Óspetii protestara cu sioeraturi si strigate: afara cu musica ungurésca! . . . Erá inse mare confusiune, candu dupa o diumetate de óra se dovedi, ca music'a pretinsa ungurésca, erá band'a romanésca dela Abrudu, candu acum nu se mai indoiescu de bun'a ei primire. Unu semnu alu timpului. —

— Totu „Ad. Nat." reporta, ca restaurationea palatutui de moneta este aprópe terminata, aratandu-si dorinti'a de a se incepe baterea monetei de argintu, care e atatu de reclamata de comerciulu romanu. —

— Dlu Andreiu Vizanti calatorindu in Transilvani'a si visitandu museulu dela Clusiu, vediù in sectiunea numismatica, pe care o numesce adeverata tesauru de monumente, monete, medalie si alte obiecte mai pentru tóte natiunile si epocele. Intre acestea vediù dóue medalii de auru si de argintu tarnate din timpulu lui Constantinu Basarabu Brancoveanu III., care cu batai'a dela Zernesci insufla respectu. Acestea le descrie asia:

„Aceste medalii pórta dat'a an. 1713 si au urmatóri'a incriptiune: Constantinus Basaraba de Brancovano; acést'a in giurulu bustului seu, ér' pe rev.: Dei gratia Voivoda et Princeps Valachiae Trans-Alpinae; in centru Vulturulu ornatu la drépta de SORE, ér' la stang'a de LUNA.

Dar' cu multu mai interesante decatu aceste — celu pucinu dupa opiniunea mea — suntu nisce monete din an. 1772 si 1773, adica de pe candu patri'a nóstra devenise teatrulu lupteloru intre tarci si Ecaterin'a de Rusi'a. Aceste monete batute cu caractere slavone au inscriptiunea urmatória:

Mon. Mold i Valach.

adica: Moneta Molde-Valacha. Acést'a e pe margine, in midiulocu (centru) inse e o coróna, sub care la drépt'a e asiediatu capulu de Zimbru (marca Moldova), ér' la stang'a Vulturului avendu de o parte SORELE, ér' de alt'a LUNA, marc'a Munteniei). Pe rev. se afla scrisu valórea monetei, d. ex. 2 para (3 copeice); séu 3 para etc.

Cum vedeti, dle Redactoru, aceste monete nu aréta, ca de si ele au fostu batute (turnate) sub administratiunea unui guvernu strainu, si vrajmasiu cá unulu ce -si pusese in gandu se ne cotropésca — totusi marc'a tierei n'a fostu scirbita si dar' pana si rusii ne au fostu respectatu intregitatea armeloru, voiu se dicu a marcei Principateloru-Unite, (stilu diplom.) . . ."

Dlu Finali Lajos ingrigitoriulu museului ei mai aratá si o medalia alui Hori'a, care in giurulu coróinei pórta inscriptiunea „Nos pro Caesare"; ér' pe reversu „Horia rex Daciae 1784." Ei mai arata si o medalia hunica cu inscriptiunea lui Atil'a. Dlu Vizanti alude, ca acésta medalja póte va fi fabricata pentru perpetuarea vestitei batalii din campii Catalaunici, unde fù Atil'a batutu definitivu sub ducele romanu Aetiu. Se concede inse gloriarea cu elu numai se nu detraga altora. —

Novissimu.

In 22 Aug. adunarea numerósa de poporu in Pest'a, desapróba regimulu si deregatoriele orasiane din caus'a straminorirei pentru locuintie. Lucratorii vreau se faca o reuniune latit'a preste tóta tiér'a; ceru dreptu de votu si libertatea de adunari. —

In 25 Aug. se tienu revista preste despartiementele de honvedi. Maiestatea Sa -si aréta catra archid. Iosifu inalt'a multiumire pentru progresele vediute in smotru séu exercitia. —

Alta scrisóre de mana catra ministrulu de resbelu br. Kuhn lu insarcinéza pe acést'a, cá se desfiintieze cele dóue regimente croate numite Varasdine si compani'a 11 si 12 din regimentulu de granitia Sluin si se se provincialiseze cá si comunitatile Zengg si Sissek. Prin urmare cu tóta pretensiunea si apromisiunea lui Beust, ca cestiunea teritoriului granitiei militare se va pertractá si cu senatulu imperiulu, maghiariloru le-a succesu a provincialisá si graniti'a militaria cu incetulu. —

Diurnalele germane se plangu, ca cestiunea teritoriale s'a sacrificatu si nemtii cislaitani numai potu face pretensiuni nici la granitia militaria, ér' cele maghiare -si batu jocu de nemti, ca vreau se se intinda la proprietatea coróinei ungaresci. —

Diferinti'a intre Bismark si Beust, din caus'a unoru depesie din cartea rosia, si expresiunile lui Beust in delegatiune, ca Bismark n'a acceptatu man'a calda imbiata de Beust, a ajunsu obiectu comentatu si reflectatu in tóta diurnalistic'a européna.

Caus'a frontariei cu Romani'a inca totu e enigmatica, dupa cum vomu vedé. —

CURSURILE

la bursa in 27 Aug. 1869 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 87	cr. v. a.
Augsburg	—	—	120 „ 25	„ „
London	—	—	122 „ 50	„ „
Impromutulu nationalu	—	—	61 „ 75	„ „
Obligatiile metalice vechi de 5%			70 „ 60	„ „
Actiile bancului	—	—	766 „ —	„ „
„ creditului	—	—	300 „ —	„ „

Redactoru respundietoru
IACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparulu lui
IOANE GÖTT si fiiu HENRICU.